

Sygnatura akt II AKa 49/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 marca 2023 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący SSA Piotr Kaczmarek

Sędziowie: SA Bogusław Tocicki (spr.)

SSA Andrzej Szliwa

Protokolant: Katarzyna Szypuła

przy udziale Artura Jończyka prokuratora Prokuratury (...)

po rozpoznaniu 9 marca 2023 r.

sprawy wnioskodawcy R. B.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 21 grudnia 2022 r. sygn. akt III Ko 711/22

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. B. dodatkowo 30.000 (trzydzieści tysięcy) złotych, tytułem odszkodowania za niesłuszne pozbawienie wolności, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 marca 2023r., ponad odszkodowanie zasądzone wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 21 grudnia 2022 r. sygn. akt III Ko 711/22;

II. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy;

III. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. B. 240 zł tytułem poniesionych kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

UZASADNIENIE

Mimo wymogów określonych w przepisie art. 99a § 1 k.p.k., a także w przepisach Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 listopada 2019r. w sprawie wzorów formularzy uzasadnień wyroków oraz sposobu ich wypełniania (Dz.U z 2019r. poz. 2349), w niniejszej sprawie odstąpiono od opracowania uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego na formularzu UK, sporządzając uzasadnienie wyroku w sposób tradycyjny. Odstępstwo od tej zasady podyktowane zostało koniecznością zagwarantowania stronom postępowania prawa do rzetelnego procesu, który obejmuje także postępowanie odwoławcze, a to w kontekście art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw i Podstawowych Wolności.

Forma oraz treść formularza w realiach niniejszej sprawy skutkowałaby niemożnością dotrzymania konwencyjnego standardu rzetelnego procesu. Należy podzielić stanowisko Sądu Najwyższego przedstawione w wyroku z dnia 11 sierpnia 2020r. (sygn. akt I KA 1/20), w który to, w ślad za prof. P. H. (por. „Konwencja o Ochronie Praw Człowieka

i Podstawowych Wolności, Komentarz, tom I red. L. Garlicki, Warszawa 2010, str. 305-306) uznał, że „wprawdzie prawo do dwuinstancyjnego rozpoznania sprawy karnej nie wynika wprost z art. 6 Konwencji, jest jednak oczywiste, że skoro w systemie prawa polskiego umieszczono prawo do zaskarżenia wyroku wydanego w pierwszej instancji, to takie państwo – strona Konwencji przewidując możliwość wniesienia apelacji od wyroku, musi zapewnić do niej skuteczny dostęp, a co za tym idzie musi gwarantować odpowiednimi instrumentami procesowymi rzetelność samego postępowania odwoławczego”, a w konsekwencji, iż „aby nie doszło do naruszenia prawa strony do rzetelnego procesu sądowego (na etapie odwoławczym) opisanego w art. 6 ust. 1 EKPC, tak, jak jest on ujmowany i tłumaczony przez orzecznictwo (...), zwłaszcza że w systemie prawa polskiego istnieje nadzwyczajny środek zaskarżenia (kasacja), który może być oparty na naruszeniu prawa procesowego (w tym naruszeniu art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k.), konieczne jest by kontrola ta w aspekcie standardu konwencyjnego realizowana była przez sąd odwoławczy, jak też i Sąd Najwyższy w ramach postępowania kasacyjnego”. Nie ulega przecież wątpliwości, iż kontrola ta może być dokonana jedynie poprzez zapoznanie się z argumentami sądu, przemawiającymi za przyjętym rozstrzygnięciem. Tym samym jakość uzasadnienia wyroku jest istotnym elementem prawa. Obligatoryjne nakazanie sporządzenia uzasadnień w formie formularzy (art. 99a § 1 k.p.k.), nie dawałoby w realiach niniejszej sprawy właściwego instrumentarium procesowego dla zrealizowania standardu prawa do rzetelnego procesu i skutkowałoby niemożnością rzetelnego i konkretnego ustosunkowania się w toku postępowania do każdego istotnego argumentu zawartego w apelacji, a przede wszystkim przedstawienia konkluzji, które dla stron byłyby czytelne i wskazywałyby w jaki sposób dany wniosek został wyprowadzony.

Uzasadnienie stanowiska tut. Sądu stanowią nadto orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oraz (...). Zważyć bowiem należy, że w sytuacji, kiedy art. 91 ust. 2 Konstytucji RP stanowi, iż „umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową” oraz wobec jednoczesnego stwierdzenia, że formularz nie pozwala na realizowanie obowiązku wynikającego z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 i 2 k.p.k. zaniechanie sporządzenia uzasadnienia formularzowego okazało się konieczne.

Sporządzenie uzasadnienia wyroku w sposób tradycyjny znajduje oparcie w stanowisku Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w wyroku z dnia 19.12.2006r. w sprawie P 37/05 (OTK-A 2006/11/177). Stosowany zatem wprost przepis art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw i Podstawowych Wolności (Dz.U z 1993r., poz. 61, poz. 284 ze zm.) obliguje sąd drugiej instancji do odniesienia się w uzasadnieniu wyroku do każdego istotnego – na tle konkretnej sprawy – argumentu. Tym samym brak odniesienia do takiej argumentacji stanowi o naruszeniu standardu rzetelnego procesu (tak m.in. ETPC w wyroku z 9.12.199r. Riuz Torija przeciwko Hiszpanii, A. 303-A, w: M.A. Nowicki: „Europejski Trybunał Praw Człowieka, Orzecznictwo, tom 1, Zakamycze 2001, s. 515- 516 i SN w wyroku z 16.01.2007r., sygn. akt V KK 328/06, z 6.04.2011r., sygn. akt V KK 368/10 i inne). Podobne stanowisko przedstawił Trybunał Konstytucyjny na tle art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, wskazując że uzasadnienie orzeczeń jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego procesu sądowego i podstawą kontroli zewnętrznej orzeczenia przez organ wyższej instancji, bowiem dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem (wyrok TK z 16.01.2006r., sygn. SK 30/05, OTK-A 2006, nr 1 poz. 2, teza 4.3 uzasadnienia).

Mając powyższe na uwadze, uwzględniając także stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w sprawie P 37/05 oraz Sądu Najwyższego przedstawione w sprawie I KA 1/20, formułujące obowiązek sądu odwoławczego do każdorazowej oceny, w związku z kategorycznym brzmieniem art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 i 2 k.p.k., czy w danej sprawie może sporządzić uzasadnienie swojego wyroku na formularzu UK 2, nie naruszając podstawowych gwarancji strony do rzetelnego procesu odwoławczego, Sąd Apelacyjny w sprawie omawianej odstąpił od sporządzenia uzasadnienia w formie przewidzianej w art. 99a § 1 k.p.k.

Wnioskiem z dnia 17 listopada 2022r. R. B. domagał się zasądzenia na jego rzecz kwoty 1.271.435,26 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz kwoty 393.988,06 zł tytułem odszkodowania doznanych przez jego ojca J. B. na skutek pozbawienia go wolności w okresie od 05.08.1952 r. do 08.06.1955 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2022r. sygn. akt III Ko – 711/22 Sąd Okręgowy we Wrocławiu:

- I. na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późniejszymi zmianami) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. B. kwotę 850 163,92 zł (osiemset pięćdziesiąt tysięcy sto sześćdziesiąt trzy złote i 92/100) tytułem zadośćuczynienia i odszkodowania, w tym odszkodowania w kwocie 163,92 zł, za doznane krzywdy wynikłe z wydania i wykonania orzeczenia wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie;
- II. dalej idące żądania wnioskodawcy oddalił;
- III. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. B. zwrot kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 240 zł;
- IV. zwolnił wnioskodawcę od ponoszenia kosztów postępowania zaliczając je na rachunek Skarbu Państwa.

Powyższy wyrok został zaskarżony przez pełnomocnika wnioskodawcy R. B., r.pr. K. S., w części tj. co do punktu II oddalającego dalej idące żądanie wniosku o zadośćuczynienie i odszkodowanie, tj. ponad kwotę 850.000,00 zł tytułem zadośćuczynienia oraz ponad kwotę 163,92 zł tytułem odszkodowania na rzecz wnioskodawcy. W apelacji zarzucono:

- w zakresie **odszkodowania**:

1. w oparciu o art. 438 pkt 1a) k.p.k. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię na skutek bezpodstawnego uznania, że w niniejszej sprawie brak podstaw do przyznania odszkodowania za wykonywane prace przymusowe, poniesionych kosztów obrony oraz utraconych zarobków, podczas gdy w okolicznościach sprawy wniosek taki jest słuszny i zasadny, a nadto wnioskodawca wykazał utratę i poniesienie tych kosztów oraz związek przyczynowy pomiędzy szkodą a doznanymi represjami;
2. w oparciu o art. 438 pkt 2) k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, art. 322 k.p.c. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy lutowej w zw. z art. 558 k.p.k. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy udowodnienie wysokości szkody materialnej doznanej przez ojca wnioskodawcy z uwagi na znaczny upływ czasu od zaistnienia zdarzenia odszkodowawczego, a w konsekwencji zniszczenie istotnego dla wykazania wysokości szkody materiału dowodowego, było niemożliwe;

- w zakresie **zadośćuczynienia**:

3. w oparciu o art. 438 pkt 3) k.p.k. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść skutkujący niewłaściwym uznaniem, że w okolicznościach niniejszej sprawy sumą adekwatną i proporcjonalną zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. B. na skutek pozbawienia go wolności w okresie od 05.08.1952 r. do 08.06.1955 r. jest kwota 850.000,00 zł, pomimo, iż jest to kwota niewspółmierna do rozmiaru doznanych przez ojca wnioskodawcy krzywd i cierpień, ich intensywności i nieodwracalnego charakteru, zaś te względy przemawiają za zasądzeniem na rzecz wnioskodawcy znacznie wyższej kwoty zadośćuczynienia;
4. w oparciu o art. 438 pkt 2) k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 410 k.p.k. poprzez pominięcie i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, wynikających z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, które miały wpływ na wymiar krzywd J. B., a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, w szczególności czasu i sposobu w jaki został zatrzymany oraz traktowany w trakcie osadzenia wnioskodawcy, długiego niemal 3-letniego okresu izolacji, bardzo młodego wieku ojca wnioskodawcy, bardzo złych warunków osadzenia, osadzenia wraz z więźniami kryminalnymi, stosowania wobec ojca wnioskodawcy niedozwolonych metod śledczych, stosowania wobec ojca wnioskodawcy przemocy, rozłąki z rodziną towarzyszącego mu strachu o siebie i rodzinę, poczucia izolacji, niepewności co do okresu trwania pozbawienia wolności, braku odpowiedniej opieki medycznej, niemożności kontynuowania nauki i zatrudnienia, zmuszenia do wykonywania ciężkich przymusowych prac fizycznych, negatywnego wpływu tych wydarzeń na jego zdrowie fizyczne

i psychiczne oraz okoliczności, iż ojciec wnioskodawcy po odzyskaniu wolności nie mógł podjąć zatrudnienia z uwagi na swój stan zdrowia;

- z ostrożności procesowej:

5. w oparciu o art. 438 pkt 1a) k.p.k. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 445 § 2 k.c. oraz art. 448 k.c., w zbiegu z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, poprzez ich błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że kwota zadośćuczynienia w wysokości 850.000,00 zł jest kwotą odpowiednią w przypadku krzywd J. B. doznanych na skutek pozbawienia go wolności w okresie od 05.08.1952 r. do 08.06.1955 r. oraz niewskazanie, w jaki sposób i na jakiej podstawie Sąd I instancji ustalił wysokość zadośćuczynienia w kwocie 850.000,00 zł.

Podnosząc powyższe zarzuty, pełnomocnik wnioskodawcy wniosła o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty 421.435,26 zł (słownie: czterysta dwadzieścia jeden tysięcy czterysta trzydzieści pięć złotych 26/100) tytułem zadośćuczynienia za doznaną przez ojca wnioskodawcy krzywdę na skutek pozbawienia go wolności w okresie od 05.08.1952r. do 08.06.1955r. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;
2. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty 393.824,14 zł (słownie: trzysta dziewięćdziesiąt trzy tysiące osiemset dwadzieścia cztery złote 14/100) tytułem odszkodowania za doznaną przez ojca wnioskodawcy krzywdę na skutek pozbawienia go wolności w okresie od 05.08.1952r. do 08.06.1955r. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;
3. względnie – uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy R. B., r.pr. K. S., nie zasługiwała na uwzględnienie w zakresie zarzutów związanych z rozstrzygnięciem o zadośćuczynieniu. Okazała się natomiast częściowo zasadna w odniesieniu do odszkodowania należnego wnioskodawcy.

I. Kwestia zadośćuczynienia:

Z uwagi na to, że zarzuty sformułowane w pkt 3-5 apelacji dotyczą w istocie zakwestionowania wysokości zasądzonego zadośćuczynienia, dlatego w odniesieniu do tej części skargi, w celu uniknięcia powtórzeń, niezbędne będzie przedstawienie wspólnego stanowiska w zakresie tychże zarzutów.

W pkt 3 apelacji zarzucono bowiem błąd w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.), który – w ocenie pełnomocnika – skutkował niewłaściwym przyjęciem, że odpowiednią kwotą zadośćuczynienia jest 850.000,00 zł. W pkt 4 apelacji zarzucono obrazę przepisów postępowania, tj. art. 410 k.p.k. poprzez pominięcie i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności wynikających z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, co miało wpływ na wymiar krzywd J. B., a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia. Wreszcie w pkt 5 podniesiono obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 445 § 2 k.c. oraz art. 448 k.c., w zbiegu z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej poprzez ich błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że kwota zadośćuczynienia w wysokości 850.000,00 zł jest kwotą odpowiednią w przypadku krzywd doznanych przez J. B..

Wszystkie te zarzuty kwestionują zatem wysokość zasądzonego zadośćuczynienia i formułują przekonanie, że całokształt ujawnionych okoliczności przemawia za zasądzeniem na rzecz wnioskodawcy znacznie wyższej kwoty z tego tytułu. Pełnomocnik domaga się przy tym precyzyjnego wykazania na jakiej podstawie Sąd I instancji ustalił wysokość zadośćuczynienia w kwocie 850.000,00 zł.

Odnosząc się do tych zarzutów, należy jednoznacznie stwierdzić, że pełnomocnik nie wykazał w żadnej mierze, iż zaskarżony wyrok jest dotknięty w omawianym zakresie uchybieniami co do ustalonego stanu faktycznego czy obrazą przepisów prawa materialnego i procesowego.

Przede wszystkim zarzut obrazu prawa materialnego jest dopuszczalny wyłącznie, gdy jego autor nie kwestionuje poczynionych ustaleń faktycznych. Pełnomocnik wnioskodawcy w istocie ustalenia te podważa, domagając się innej – zgodnej z oczekiwaniami wnioskodawcy – oceny okoliczności wpływających na wymiar zadośćuczynienia. Obrazu prawa materialnego ma miejsce wtedy, gdy stan faktyczny został w orzeczeniu prawidłowo ustalony i nie zastosowano do niego właściwego przepisu. Sytuacja ta w niniejszej sprawie nie zachodzi.

Nie sposób przyznać także racji pełnomocnikowi wnioskodawcy, że Sąd I instancji wydając zaskarżone orzeczenie naruszył dyspozycję art. 410 k.p.k. Pisemne motywy zaskarżonego wyroku przekonują bowiem, że Sąd ten wziął po uwagę wszystkie ujawnione na rozprawie dowody i wynikające z nich okoliczności, o których mowa w pkt 4 apelacji – to jest kwestię czasu i sposobu w jaki ojciec wnioskodawcy był traktowany w trakcie niemalże trzyletniej izolacji, jego młodego wieku, osadzenia wraz z więźniami kryminalnymi, stosowania wobec niego niedozwolonych metod śledczych, braku odpowiedniej opieki medycznej, niemożności kontynuowania nauki i zatrudnienia, zmuszenia do wykonywania ciężkich przymusowych prac fizycznych, czy też negatywnego wpływu tych wydarzeń na jego zdrowie fizyczne i psychiczne. Wszystkie wskazane w apelacji okoliczności zostały zatem uwzględnione przy orzekaniu o wysokości zadośćuczynienia. Pełnomocnik nie wykazał, że Sąd I instancji w sposób wybiórczy wskazał elementy stanu faktycznego, które powinny być wzięte pod uwagę przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia, co w konsekwencji mogłoby prowadzić do zbagatelizowania rozmiaru krzywdy represjonowanego, czy też nie nadał ujawnionym okolicznościom właściwego znaczenia. Nie stanowi naruszenia art. 410 k.p.k. dokonanie niezgodnej z oczekiwaniami wnioskodawcy oceny dowodów przeprowadzonych lub ujawnionych na rozprawie (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2002 r., sygn. akt V KKN 34/01, LEX numer 53912).

Formułując przy tym zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, pełnomocnik pomija, że błąd w ustaleniach faktycznych (error facti) przyjętych za podstawę orzeczenia to błąd, który wynika bądź to z niepełności postępowania dowodowego (tzw. błąd "braku"), bądź też z przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów (błąd "dowolności"). Może on więc być wynikiem nieznaności określonych dowodów lub nieprzestrzegania dyrektyw obowiązujących przy ocenie dowodów (art. 7), np. błąd logiczny w rozumowaniu, zlekceważenie niektórych dowodów, danie wiary dowodom nieprzekonującym, bezpodstawne pominięcie określonych twierdzeń dowodowych, oparcie się na faktach w istocie nieudowodnionych itd. (T. Grzegorzyc – Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III, Zakamycze 2003, – s. 1133-1134). Zarzut ten nie może więc ograniczać się wyłącznie do polemiki z ocenami dokonanymi przez Sąd I instancji, bez wskazania jakich konkretnie uchybień w zakresie zasad logicznego rozumowania dopuścił się sąd w ocenie zebranego materiału dowodowego. Z ugruntowanego orzecznictwa jednoznacznie wynika, że możliwość przeciwstawienia ustaleniom sądu orzekającego odmiennego poglądu, nie może prowadzić do wniosku o dokonaniu przez sąd błędu w ustaleniach faktycznych. W niniejszej sprawie podnoszone w apelacji zarzuty mają charakter w całości polemiczny i nie wskazują na jakiegokolwiek uchybienia popełnione przez Sąd I instancji, które dyskwalifikowałyby poczynione zasadnicze ustalenia faktyczne w zakresie ustalenia należnej kwoty zadośćuczynienia.

Co zaś tyczy się samej wysokości zasądzanego zadośćuczynienia, należy przypomnieć, że ma ono formę jednorazowego świadczenia pieniężnego, które pełni funkcję kompensacyjną. Zgodnie z art. 445 § 1 k.c., suma zadośćuczynienia powinna być odpowiednia, a więc powinna odzwierciedlać w pełni rozmiar doznanej krzywdy, tj. stopień cierpień fizycznych i psychicznych, ich intensywność, czas trwania, nieodwracalność następstw i inne okoliczności, których nie sposób wymienić wyczerpująco (por. m.in. wyroki SN: z 30.01.2004 r., I CK 131/03, OSNC 2005/2, poz. 40; z 27.02.2004 r., V CK 282/03, LEX nr 183777). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że wysokość zadośćuczynienia powinna być z jednej strony odczuwalna dla poszkodowanego i przynosić mu równowagę emocjonalną, naruszoną przez doznane cierpienia psychiczne, ale z drugiej strony – utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa (por. wyroki SN: z 14.02.2008 r., II CSK 536/07, LEX nr 461725, z głosem K. Ludwichowskiej, OSP 2010/5, poz. 47, s. 339; z 26.02.1962

r., IV CR 902/61, OSNCP 1963/5, poz. 107; z 24.06.1965 r., I PR 203/65, OSPiKA 1966/4, poz. 92; z 10.03.2006 r., IV CSK 80/05, OSNC 2006/10, poz. 175). Zasądzona w niniejszej sprawie kwota zadośćuczynienia, tym kryteriom odpowiada.

Orzekając o wysokości zadośćuczynienia, Sąd I instancji miał na uwadze nie tylko niemalże trzyletni okres pozbawienia wolności ojca wnioskodawcy oraz warunki w jakich przebywał (przeludniona cela, izolacja z osobami skazanymi za czyny o charakterze niepolitycznym, trudne warunki socjalne, obowiązek przymusowej wycieńczającej pracy, brak opieki medycznej, przesłuchania w trakcie których znęcano się nad osadzonymi), ale także negatywne skutki teże izolacji dla jego zdrowia psychicznego i fizycznego. Na te same okoliczności powołuje się w apelacji pełnomocnik wnioskodawcy, domagając się zasądzenia na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty 421.435,26 zł (słownie: czterysta dwadzieścia jeden tysięcy czterysta trzydzieści pięć złotych 26/100) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty. Pełnomocnik pomija jednak, że z uwagi na niemierzalny charakter zadośćuczynienia, jego wysokość zależy od uznania sędziowskiego i o ile nie jest to kwota niewspółmiernie nieodpowiednia, tj. rażąco zawyżona lub zaniżona, to co do zasady nie powinna być przedmiotem ingerencji w postępowaniu odwoławczym. Zarzut wadliwego określenia wysokości zadośćuczynienia może być uwzględniony jedynie w sytuacjach, w których przyznane zadośćuczynienie w sposób oczywisty i rażący nie odpowiada okolicznościom występującym w danej sprawie, a więc jest niewspółmierne do stopnia i długootrwałości krzywd doznanych przez represjonowanego (zob. m.in. postanowienia SN: z 18 grudnia 2012 r., III KK 275/12, LEX nr 1232288; z 9 lipca 2014r., II KK 166/14, LEX nr 1488900; z 19 października 2010 r., II KK 196/10; z 27 czerwca 2019 r., V KK 276/19; z 30 lipca 2020 r., V KK 556/19). Pełnomocnik nie wykazał w żadnej mierze, że orzeczona kwota zadośćuczynienia nie jest adekwatna do cierpień ojca wnioskodawcy, nie odpowiada społecznemu poczuciu sprawiedliwości i ma charakter symboliczny. Odmienne stanowisko co do wysokości należnego zadośćuczynienia wyrażone w apelacji, to tylko subiektywna ocena tych samych okoliczności i dowodów, która nie zasługiwała na uwzględnienie.

Skuteczne nie może być nadto zestawianie zasądzonej kwoty z wysokością zadośćuczynień orzeczanych w innych postępowaniach. Każda sprawa ma swoją specyfikę i wymaga odrębnej oceny. In concreto nie można stwierdzić, iż wypracowane przez judykaturę kryteria zostały naruszone i by na tym tle doszło do obrazy wskazanych w apelacji przepisów. Zaskarżone orzeczenie, w omawianym zakresie, należało utrzymać w mocy.

II. Kwestia odszkodowania:

R. B. wniósł o zasądzenie 393 988,06 zł tytułem odszkodowania za szkodę poniesioną przez J. B. i wskazał, iż na tę kwotę składają się: nigdy nieotrzymany ekwiwalent pieniężny za wykonane prace, zarekwirowane ojcu wnioskodawcy środki pieniężne w dniu rewizji, koszty ustanowienia przez J. B. obrońcy z wyboru oraz utracone zarobki.

W zaskarżonym wyroku zasądzono tytułem odszkodowania jedynie 163,92 zł, w związku z zarekwirowaniem J. B. kwoty 15,77 zł (po jej zwaloryzowaniu).

W zakresie orzeczenia o odszkodowaniu, w apelacji zarzucono bezpodstawne uznanie, że w niniejszej sprawie brak podstaw do przyznania odszkodowania za wykonywane prace przymusowe, poniesione koszty obrony oraz utracone zarobki. Wskazano przy tym na konieczność zastosowania art. 322 k.p.c. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy lutowej w zw. z art. 558 k.p.k. przy ustalaniu wysokości należnego odszkodowania. Pełnomocnik wniósł z tego tytułu o zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty 393.824,14 zł (słownie: trzysta dziewięćdziesiąt trzy tysiące osiemset dwadzieścia cztery złote 14/100) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Argumenty pełnomocnika są częściowo zasadne – tj. w zakresie żądania zasądzenia odszkodowania z tytułu utraconych zarobków.

Podkreślenia wymaga, że przy orzekaniu odszkodowania, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, należy uwzględniać przepisy Kodeksu cywilnego, odnoszące się do szkody i obowiązku jej naprawienia. Stosownie do art. 361 § 2 k.c. granice szkody majątkowej wyznaczają: strata oraz utracone korzyści. Przez pojęcie straty (damnum emergens)

rozumie się pomniejszenie aktywów lub zwiększenie pasywów. Utracone korzyści (*lucrum cessans*) obejmują wartość aktywów, które nie weszły do majątku wskutek zdarzenia wyrządzającego szkodę, oraz wartość pasywów, które się wskutek tego zdarzenia nie zmniejszyły. W doktrynie i orzecznictwie nie budzi zastrzeżeń stanowisko co do tego, że powinno się tu brać pod uwagę tylko te korzyści, które z wysokim prawdopodobieństwem znalazłyby się w majątku poszkodowanego (G. Karaszewski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, LEX/el. 2023, art. 361). Obowiązuje przy tym zasada pełnego odszkodowania, zobowiązująca sąd do precyzyjnego wyliczenia wartości szkody (gdy zaś nie da się tego uczynić, sąd może zastosować przepis art. 322 k.p.c.) i orzeczenia o jej naprawieniu tak, aby uszczerbek w majątku poszkodowanego został dokładnie wyrównany, a przyznane odszkodowanie ani nie było niższe od rzeczywistej wysokości szkody, ani jej nie przewyższało.

Z powyższego nie wynika jednak, że zachodzą podstawy do zasądzenia odszkodowania za to, że osoba represjonowana w okresie pozbawienia wolności wykonywała przymusową pracę, za którą nie otrzymywała należnego wynagrodzenia. Podzielić należy w tym zakresie wyrażane w orzecznictwie poglądy, że podstawy takiej nie daje przepis art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1693). Nieodpłatne wykonywanie pracy przymusowej w ramach odbywania kary pozbawienia wolności przez osobę represjonowaną samo w sobie nie powiększa szkody wynikłej z wykonania orzeczenia będącego źródłem szkody i krzywdy, ma natomiast znaczenie dla oceny cierpień fizycznych i psychicznych wpływając na wielkość zadośćuczynienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2014 r., WA 12/14, LEX nr 1460569, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 12 października 2021 r., II AKa 165/21, LEX nr 3343155, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 28 października 2021 r., II AKa 67/21, LEX nr 3259509). Zarzuty apelacji nie mogły być więc w tym zakresie uwzględnione, gdyż tego rodzaju dolegliwości zostały już wzięte pod uwagę przez Sąd I instancji przy orzeczeniu o podstawach i wysokości przyznanego zadośćuczynienia. Brak jest zarazem podstaw do uwzględnienia roszczeń wnioskodawcy z tytułu ustanowienia przez J. B. obrońcy z wyboru i poniesienia kosztów pomocy prawnej. Nie zachowały się bowiem, żadne dokumenty fakt ten potwierdzający. Takie wnioskodawca i jego pełnomocnicy nie przedstawili wspomnianych dowodów, chociaż ciążył na nich ciężar wykazania okoliczności, na które się powoływali.

Rację ma pełnomocnik jedynie co do kwestii utraconych zarobków na skutek osadzenia w zakładzie kary. Jak już wcześniej wskazano, stosownie do art. 361 § 2 k.c. granice szkody majątkowej wyznacza nie tylko strata, ale i utracone korzyści. Można twierdzić, że gdyby nie pozbawiono wolności J. B., z wysokim prawdopodobieństwem podjąłby on pracę. Brak możliwości dokładnego wykazania wysokości żądanego odszkodowania z tego tytułu nakazywał z kolei sięgnięcie po art. 322 k.p.c.. Zgodnie z tym przepisem sąd może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swojej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności tej sprawy. Co do zasady obowiązek wykazania wysokości żądania w sprawie o odszkodowanie spoczywa na wnioskodawcy. Jednak w sprawach dotyczących odszkodowania za represje doznane za działalność na rzecz niepodległości Polski, zasady słuszności wzmacniają potrzebę aktywnego działania sądu w celu ustalenia odpowiedniej kwoty. Jest to wymagane zwłaszcza wtedy, gdy jak w niniejszej sprawie wykazanie dokładnej wysokości w oparciu o dowody i dokumenty jest w sposób obiektywny utrudnione albo wręcz niemożliwe. Opierając się na rozważeniu wszystkich okoliczności i mając na uwadze okres pozbawienia wolności J. B. od dnia 05.08.1952r. do dnia 08.06.1955 r., tj. 2 lata, 10 miesięcy i 3 dni – Sąd Apelacyjny zasądził zgodnie z art. art. 322 k.p.c. - 30.000 (trzydzieści tysięcy) złotych odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 marca 2023r., ponad odszkodowanie zasądzone wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 21 grudnia 2022 r. sygn. akt III Ko 711/22.

Ponieważ ojciec wnioskodawcy, J. B., w momencie pozbawienia wolności miał ukończone dopiero 17 lat, nie miał zawodu i był uczynieniem przyzakładowej zasadniczej szkoły zawodowej, nie miałby także dużych możliwości zarobkowych. Mowa o realiach w okresie od dnia 05.08.1952r. do dnia 08.06.1955r., kiedy był pozbawiony wolności. Nie w pełni wykształcony młody mężczyzna, bez zdobytego zawodu, mógłby wprawdzie pracować fizycznie, lecz nie byłaby to wysoko wynagradzana praca. Co więcej, na własne utrzymanie ojciec wnioskodawcy, J. B., musiałby przeznaczać znaczącą część uzyskanego wynagrodzenia, co przekładało się na niewielkie możliwości odłożenia oszczędności.

W tym realiach, wspomniana kwota 30.000 złotych, ustalona na podstawie art. 322 k.p.k., wydawała się odpowiednia i sprawiedliwa dla rekompensaty szkody poniesionej przez ojca wnioskodawcy z tytułu odszkodowania.

III. Koszty postępowania:

Rozstrzygnięcie w przedmiocie zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy poniesionych kosztów zastępstwa procesowego w sprawie znajduje oparcie w przepisie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późniejszymi zmianami). Jego wysokość ustalono na podstawie § 11 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

Bogusław Tocicki	Piotr Kaczmarek	Andrzej Szliwa
------------------	-----------------	----------------